

“Neoliberalizm ve Kentsel Eşitsizlikler” Üzerine Prof. Dr. Nezar AlSayyad ile Söyleşi¹

Zafer Çelik

***Zafer Çelik:** Sayın Nezar AlSayyad; öncelikli olarak bize zaman ayırdığınız için teşekkür ediyoruz. Dünkü semineriniz ilgi çekiciydi. Özellikle İslâm şehirleri üzerine, Kahire üzerine fotoğraflarla birlikte anlattıklarınızı oldukça etkileyici buldum. Dünkü sunumunuzdan da yola çıkarak şunu sormak istiyorum. Küreselleşme ve neoliberalizmin kentlerin ve kentsel mekânların dönüşümleri üzerindeki etkilerinden bahsettiniz. Hepimizin bildiği üzere küreselleşme ve neoliberalizm, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik alanda, dolayısıyla da kentlerin ve kentsel mekânların yapılanmasında önemli değişimlere ve dönüşümlere neden olmuştur. Küreselleşme ve neoliberalizm ile birlikte kentlerde, kentsel mekânlarda ne tür sorunlar ve değişimler ortaya çıkmıştır?*

Nezar AlSayyad: Öncelikli olarak şunu belirtmek isterim ki, küreselleşme ve neoliberalizm arasında bir fark vardır. Bu ikisi dünyadaki tüm ülkelerde ne aynı anda ne de aynı derecede/hızda gerçekleşmektedir. Bununla aslında şunu ifade etmek istiyorum: neoliberalizm küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Benim için küreselleşme, birçok ülkenin, özellikle dünyada ekonomik bakımdan daha hâkim olan ülkelerin, tüm küreyi tek bir ekonomik alana dönüştürme çabasıdır. Eğer bu şekilde düşünürseniz, küreselleşme, herkesi içermemekte, birilerini dışarıda bırakmaktadır. Bazı ülkeler küresel ekonomi ile aşırı bütünleşmişken bazı ülkeler ise hiç bütünleşmemiştir. Birçok ülkenin küresel ekonomi ile bütünleşmesi farklılık göstermektedir. Örneğin dördüncü

¹ "Bu mülakat Prof.Dr. AlSayyad 'ın Pursaklar Belediyesi ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi arasında 24-25 Mart 2012 tarihinde düzenlenen 4. Şehircilik Konferans ve Çalıştayı kapsamında Ankara'da bulunduğu sürede yüz yüze gerçekleştirilmiş ve görüşme Zafer Çelik tarafından Türkçeye çevrilmiştir."

dünya kavramı, üçüncü dünyanın da gerisinde kalanı içermektedir. Fakat bu kavram da artık işlememekte, yetersiz kalmaktadır. Bazı ülkeler, örneğin Çad, bir dördüncü dünya ülkesidir. Çad, tamamen küreselleşme döngüsünün dışındadır. Küreselleşme Çad’a değmemektedir. Küreselleşmenin Çad’daki şehirlerle bir ilişkisi yoktur. Çad’ın başkentinin küresel dünya ile bir ilişkisi yoktur. Çad, Libya ile ilişki kurmaktadır. Başka bir ifadeyle, Çad küresel ekonomi ile ilişki içinde değil. Kendisinin kuzeyinde yer alan, kendisinden daha güçlü olan bir ülke ile ilişkisi var. Küreselleşme, homojenleştirici bir güç ve ekonomik bir ideoloji olmasına rağmen her ülke küresel dünya ile aynı oranda bütünleşmemektedir. Bazıları küreselleşmenin tam içinde yer alırken bazıları ise bu sürecin dışında kalmaktadır. Neoliberalizm ise daha farklı bir şeydir. Eğer küreselleşme bir sonuç ise neoliberalizm bir ideolojidir. Ekonomik bir ideolojidir. Serbest piyasaya inanan bir ideolojidir; sermayenin sınırlardan bağımsız olarak akışına/dolaşımına inanan bir ideolojidir.

- *Bu anlamda neoliberalizm küreselleşmeyi destekleyen bir şey değil mi?*
- Evet, neoliberalizm küreselleşmeyi destekleyen bir şey; fakat küreselleşme ile aynı şey değildir. Küreselleşme orada bir yerdedir. Neoliberalizm ekonomik bir araçtır, küresel ekonomide yer alanların bazı hedeflerini gerçekleştirmek için kullandıkları bir ideolojidir. Bir bakıma, küreselleşme ve neoliberalizm dünyanın birçok yerinde aynı anda gerçekleşmekte, fakat bu, her ikisinin de aynı süreci tecrübe ettiğini göstermemektedir. Hatta oldukça farklı süreçler takip etmektedirler. Tamamen küreselleşmiş olan fakat neoliberalizme tamamen karşı çıkan, neoliberal politikaları uygulamayan bazı örnekler verebilirim.
- *Çin gibi mi?*
- Kesinlikle. Çin tamamen küreselleşmiş bir ülkedir ve küresel ekonomi ile bütünleşmiştir. Fakat Çin de artık neoliberalleşmiştir.
- *Kesinlikle haklısınız.*

• Yakın zamanlarda Çin’de neoliberalleşme gerçekleşmiştir. Fakat Çin’in neoliberalizmi Dünya Bankası ya da IMF’nin tanımladığı anlamda bir neoliberalizm değildir. Neoliberalizmin gerçekte ne olduğu aslında liberalizmin yeni anlayışına dayanmaktadır. Neoliberalizm bireysel kapasite ve para üzerinde dönmekte ve ulusal sınırlar tarafından sınırlanmamaktadır. Devlet, ekonomide önceleri yönlendirdiği bazı önemli sektörlerle artık meşgul olmamaya başlamıştır. Neoliberalizm temelde devletin ekonomideki rolü ile ilgili bir meseledir ve devletin hiçbir şeyi desteklememesi ile ilişkilidir. Neoliberalizm devletin tamamen elini tüm provizyonlardan çekmesi talebinden doğmuştur: neoliberalizm, devletin konut, sağlık, eğitim, ulaşım gibi çeşitli sosyal hizmetleri desteklemesi anlayışından vazgeçmesi gerektiğini ifade eder. Aslında neoliberalizm hükümetler için oldukça uygun bir ekonomi politikasıdır. Çünkü düşünün siz sadece vergileri ve paraları topluyorsunuz; ama bu parayı herhangi bir hizmet için harcamıyorsunuz. Ve aynı zamanda her şey piyasaya getiriliyor. Neoliberalizm aslında burada devletin rolünü ve görevini oldukça azaltmaktadır. Devletin kontrol ettiği tek alan nerdeyse sadece ulusal güvenliği sağlamaktır. Hatta bazı ülkelerde ulusal güvenlik bile neoliberalleşmiştir. Sorunuzu cevaplamak için şunu diyebilirim: neoliberalizm ve küreselleşme tamamen iki farklı şeydir ve şehirleri tamamen farklı şekillerde etkilemektedir. Bazı şehirleri her ikisi birlikte etkilemiştir. Bazı şehirleri ise farklı biçimlerde etkilemişlerdir.

• *Bu iki kavramı birlikte kullanmamın nedeni, literatürde küresel neoliberalizm ya da neoliberal küreselleşme gibi ifadelerin bazen birlikte kullanılmasıdır. Bundan dolayı bu iki kavramı aynı anda ve eşdeğer olarak kullandım. Ben şunu merak ediyorum ve sormak istiyorum: peki bu süreçler şehirlerin biçimlenilformlarını nasıl etkiledi?*

• Küreselleşme ve neoliberalizm, şehirlerin biçimlerini tüm dünya sahunda farklı şekilde etkilemişlerdir. Fakat ben iki şeyin ortak olduğunu görüyorum. İster Ortadoğu’da, ister Güneydoğu Asya’da, ister Amerika Birleşik Devletleri’nde olsun, iki şey birlikte gerçekleşmiştir. Neoliberalizm şehirleri küreselleşmeden daha fazla etkilemiştir. İlk olarak şehirlerde oldukça geniş çaplı bir ayrışma yaşanmıştır. Ayrışmadan kastım, artık şehirler tek bir entite olarak var olmamaktadır ve artık sa-

dece tek bir kişi/birey tarafından yönetilmemektedir. Bir hükümet ya da bir belediye başkanı olabilir ama bu kişilerin şehirde var olan birçok konu hakkında çok fazla bir gücü ve yetkisi artık yoktur. Şehirde olan birçok şey onların kontrolünün dışında gerçekleşir. Çünkü neoliberalizm, devlette var olan gücü bireylere aktarır. Bu süreçte, hükümet ve yönetimlerin artık çok geniş çaplı bir kontrolü kalmamaktadır. Bir diğer nokta ise, şehirlerin fiziksel formlarında oldukça açık bir şekilde görülmeye başlayan güvenli siteleri ortaya çıkmasıdır. Bu siteler bir enklav gibidir. Şehrin hemen hemen neredeyse içinde bir yerde, ama içinde olanlar ise başka yerdeymişcesinedir. Ve bundan dolayı da artık şehrin bir parçası olarak var olmamaktadır. Bu tür kapalı bir enklavu Manila’da bulabilirsiniz. Jakarta’da bulabilirsiniz. Delhi’de bulabilirsiniz. Kahire’de bulabilirsiniz. Kazablanka’da bulabilirsiniz. Ve tabii California’da da bulabilirsiniz. Güvenli sitelerin mantığı, düzenlemeler ve yasalar bu entitede uygulanır, bu yasalar belli bir hükümet tarafından geliştirilir. Bu konu hakkında Steve Graham’ın *Splintering Urbanism* adlı güzel bir kitabı vardır. “Splintering” den kastı; sizin bir şeyiniz var, o tek bir entite. Sonra bu kırılıyor/ayrışıyor. Bu kırık parçalar birleştirilmeye çalışılıyor, ama parçalar kırık ve artık şehir parçalanmış durumdadır.

- *Bu güvenli siteleri sadece refah düzeyi yüksek insanlar için değil.*
- Kesinlikle değil. Hatta fakirler için bile.
- *Daha somut ifade etmek istiyorum. Daha önce İstanbul’da bulunmuş muydunuz?*
- Birçok defa buldum. Hatta gecekonduları gördüm.
- *İstanbul’un bir yakasında yüksek binaları görüyorsunuz. Diğer yakasında ise oldukça yoksul kesimlere ait yerleşimleri görüyorsunuz.*
- Bu tür bir yerleşim biçimi aslında Latin Amerika’da da görünmektedir. Spesifik olarak Brezilya ve daha spesifik konuşacak olursam Rio de Janeiro’da görebilirsiniz. Rio’nun coğrafi yapısı bu ayrışmayı üretmeye müsait. Rio okyanusun kenarında düz bir alan ile sahilden biraz ötede

birçok tepenin olduğu bir yerde kurulmuştur. Genellikle zengin insanlar tepelerde yaşıyorlar; çünkü tepelik alan güzel bir manzaraya sahip. Aslında Rio'da şöyle bir değişim yaşandı. Önceleri, zenginler, okyanusa yakın düz yerleşim yerlerinde, yoksullar ise tepelerde yaşıyorlardı. Şehrin yüksek yerlerinde yoksulların yaşadığı bu alanda altyapı, kanalizasyon, su tesisatı gibi kamu hizmetleri sağlamak oldukça güçtü. Zamanla bu tepeler, daha cazip yerleşim yerleri oldu ve çok değer kazandı. Ranta ve spekülasyona açık bir hâle geldi. İşte burada neoliberalizmin nasıl işlediğini görebiliriz. Yoksul insanlar kendi evlerini yaptılar, altyapıyı yaptılar; 30 yıl boyunca bu çok değerli alanda oturdular. Peki, bu durumda ne yapacaksınız? Onları kovacak mısınız? Topraklarını mı alacaksınız? Çünkü yoksullar bu yolları ve altyapıyı yaptılar. Bunu ter ve kan ile yaptılar, devletin desteği ya da sübvansesi ile yapmadılar. Sonra devlet geldi, buraları satışa çıkardı. Bunların üzerine yeni binalar yapıldı. Birileri, bir zamanlar yoksullar tarafından yapılanlardan faydalanmış oldular.

• *Benzer şeyler Türkiye'de de görülüyor.*

• Tabii ki. Türkiye'de hatta dünyanın her tarafında bu böyle. Bu, neoliberalizmin etkisi. Yoksullar burada bir şeyleri yapmak için uzun zaman harcamakta ve sonrasında ise zenginler gelip bunları yoksullardan çok az bir paraya, çok düşük bir değere satın almaktalar. Örneğin, Şimdi Rio'daki en temel sorunlardan biri, belki bilirsiniz, Brezilya hem Dünya Futbol Şampiyonası hem de olimpiyatlara ev sahipliği yapacak. Şimdi büyük bir proje var: Tüm bu Favelaları (gecekonduları) kaldırıp, yerlerine yeni parlak yüksek binalar yapmak gibi. Ki bunlar büyük paralara satılacak. Bu süreçte asıl kaybedenler yoksullar. Yoksullar buradan alınıp şehrin dışında başka bir yere yerleştirilmek isteniyor. İş imkânları olmayan, yeterli ev olmayan bir yere. Peki, ne olacak? İşini kaybetmiş, şehre erişimi sınırlanmış... Bu durum aslında fiziksel altyapıdan daha önemli bir sorun.

• *Dün de bize gösterdiğiniz üzere, bundan çok daha önemli olan kültürel bazı unsurlar, yaşam biçimleri değişmiş olacak. Mesela Ankara'da şimdi yüksek binalar var belki göreceksiniz. Gecekondu, belirli bir kültürel ortamda ve ilişki-*

ler ağında yaşayan kişiler, şimdi bu yeni akıllı binalarda yaşamaya zorlanıyorlar. Genelde bu tür yerleştirme biçimleri kültürel bağları ihmal ediyor gibi değil mi?

• Kesinlikle öyle.

• *Şimdi ben şunu sormak istiyorum: siz neoliberalizmin farklı yerlerde farklı biçimlerde işlediğini, Ortadoğu’da ya da Latin Amerika’da neoliberalizmin farklı biçimlerde gerçekleştiğini ifade ettiniz. Neoliberalizmin dünyanın farklı yerlerinde farklı biçimlerde çalışmasını/işlemesini sağlayan temel faktörler nelerdir?*

• İlginç bir soru. Örneğin, neoliberalizm ve din arasındaki bağ çok iyi çalışılmış bir konu değil. Fakat din ve neoliberalizm arasında çok güçlü bir bağ vardır. Örneğin Türkiye’de bu baği görebilirsiniz: AK Parti -AK Parti’ye karşı eleştirel pozisyonunuz ne bilmiyorum ama- AK Parti neoliberal bir parti. Daha teorik bakacak olursak, AK Parti neoliberal bir partidir. Ama tam bir neoliberal parti diyemeyiz. Partinin temelleri bazı çok spesifik İslâm yorumları ile ilgili olabilir. Şimdi Mısır’daki Müslüman Kardeşler, AK Parti’ye çok yakın bir anlayış ile hareket ediyorlar. Müslüman Kardeşler ekonomiyi adil bir oyun olarak görüyor. İslâm ve Kur’an’ın ekonomiyi ve girişimciliği teşvik ettiğini belirtiyorlar. Üzerinde ısrarla durdukları tek konu zenginlerin fakirlere zekât vermesidir. Onlar için yoksulluğun devletin sorumluluğunda olması fikri vardır. AK Parti ve Müslüman Kardeşler ekonomik olarak neoliberal politikaları takip ettiklerinden, ekonomik açıdan güçlü bir devletin varlığına inanmazlar. Devletin ekonomide etkin olmasını istemiyorlar. En nihayetinde, Müslüman Kardeşler ve AK Parti’nin politikalarında çelişkiler vardır. Bir yandan güçlü bir başkan ve liderin varlığı istenirken diğer yandan ise bu devletin ekonomiyi kontrol etmesi istenmemektedir. Peki, bu çelişki bize ne göstermektedir? Neoliberalizmin kültürden ne kadar etkilendiğini göstermektedir. Bunun benzerinin Batı dünyasında fundemantalist dini grupların olduğu birçok yerde görüldüğü de söylenebilir. Özellikle, Birleşik Devletler’de, ya da özellikle misyonerlerin gittikleri Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde görülmektedir. Bugün Birleşik Devletler’de hızla büyüyen Hıristiyan Pentecostalistler buna uygun bir örnektir. Pentecostalism oldukça spesifik bir Hıristiyan tarikatıdır. Aşırı muhafa-

zakâr bir tarikattır ve insanları Hıristiyanlığa döndürmeye çalışır. Bunu ise mikro girişimcilik projeleri yoluyla yapmaya çalışırlar. Mikro kredi projeleri çerçevesinde yoksullara borç verirler. Bu borç verme biçimi hükümet ya da bankaların verdiği biçimlerden farklıdır. Mikro girişimcilik projesi kredi ve finans sağlar, borç verir. Bu ise dine döndürme ideolojisi ile ilişkilidir. Parayı/krediyi tedarik ediyorsunuz ama sonrasında kiliseye ait oluyorsunuz. Para ekonomiye katılıyor, küçük ekonomilerin oluşmasına izin veriyor, işportacılar ortaya çıkıyor. Bu ise dine döndürme hamlelerinin şemsiyesi altında gerçekleşiyor. Bu durumda kesinlikle şunu söyleyebiliriz: din neoliberalizmi kullanıyor ya da neoliberalizm dini kullanıyor.

• *Peki bu tür çalışmalar/uygulamalar kentsel mekânı nasıl etkiliyor? Kentsel mekânda nasıl bir dönüşüm gerçekleşiyor?*

• Kentin biçimi, şehrin görünümünü rahatlıkla okunabilir bir şey değildir. Şehrin görünür biçimleri bize mesajlarını doğrudan anlatmaz. Şehrin üzerindeki katmanlarını iyi bilmeli ve bunları ayıklamalıyız. Bir şehir tarihçisi olarak, kentsel mekânların sosyal olarak gerçekleşen her şeyi yansıttığı görüşüne inanmıyorum. Kentsel biçimler, kentin ekonomik ve sosyal hayatına dair bir şeyler anlatır; ama daima bir boşluk vardır. Fakat iyi analizci nerede bir ayrışma ve yakınsama olduğunu görebilir. Bu tür bir etkiyi en iyi görebileceğimiz yerlerden biri Lübnan'dır. Özellikle Hizbullah'ın Beyrut'taki ve Güney Lübnan'daki kontrolü altındaki bölgelerde görülebilir. Bu bölgelerde Hizbullah'ın ideolojisinin yansıması olarak yeni bir mimari ve kentsel biçim ortaya çıkmıştır. Hizbullah'ın ekonomik görüşüne bakıldığında neoliberal bir parti olduğu görülebilir. Hizbullah ve onun finansal organları dünyadaki en büyük ikinci mikro kredi programını uygulamaktadır. Eğer bu konuya ilgi duyuyor ve daha fazlasını görmek istiyorsanız, Berkeley'deki bir meslektaşımın yazdığı *Yoksulluk Sermayesi* (Poverty Capital) adlı oldukça iyi bir kitap var. Bu kitabın bir bölümü Hizbullah'ın nasıl dünyanın en büyük ikinci mikro kredi, mikro finans sağlayan örgütü olduğunu anlatır. Bu bölgelerdeki mahallelerde cemaatin yapısı, topluluğun yaşamının yapısı, bazı şeylerin yerleşimi tüm bunların hepsi belirli bir politik ideolojinin ürünü ve yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun nasıl çalıştığını ve işlediğini

oraya baktığınızda görebilirsiniz. Mesela, *Dahiya*, tamamen Hizbullah'ın kontrolü altında bir bölgedir.

• *Daha kişisel olarak merak ettiğim bir soruyu sormak istiyorum. Batı şehirlerini gördüğümde oldukça iyi organize edilmiş, iyi planlanmış şehirler ve evler görüyorum. Fakat ben ne zaman...*

• Ortadoğu şehirleri ise tam tersi yapıdadır. Oldukça düzensiz.

• *Bunun arkasındaki nedenler nelerdir. Gerçekten merak ediyorum; bu sadece para ile mi ilgili yoksa kültürel yapı ile mi?*

• Bu oldukça zor bir soru ve cevabı kolay verilebilecek bir soru değil. Fakat buna bir cevap olarak ilk önce organize olmuşluk ile neyi kastettiğimizin cevabını vermeliyiz. Organize olmuşluk ile şehirde daha rahat hareket etmeyi mi, şehrin daha temiz olmasını mı, şehrin iyi korunmuş olmasını mı, yoksa insanların kanunlara saygı duymasını ya da her şeyin bir sükûnet içinde akmasını mı kastediyoruz? Birçok organize olmuşluk hâlinde söz edebiliriz. Batıda birçok şehrin hiç de iyi organize edilmediğini biliyorum. Fakat burada daha ayrıcalıklı olan ve şehrin görünümü ile ilgili olan ise, Güney ülkelerine nazaran şehirlerin çok daha güzel bir görünüme ve şekle sahip olmasıdır. Sorunuzun basit ama yanlış olan cevabı ise kültüredir. Bu yanlış bir cevap; çünkü Güney'deki şehirlerin sorunlarını kültüre bağlamak özcü bir yaklaşımın ifadesidir. Bu yaklaşım Güney'dekilerin ihmal eden kişiler olduğunu, kurallara ve yasalara uymadığını, otoriteye saygı duymadığını, şehir yönetiminin kötü olduğunu varsaymaktadır. Fakat bu doğru değil. Güney ülkelerindeki birçok şehir Kuzey'deki diğer şehirlerden çok daha iyi durumdadır. Şehirlerin kötü görünümü için birçok şekilde suçlama yapılabilir. Kıyaslandığı zaman Batı şehirlerinin daha uzun bir şehirleşme süreci, tarihi vardır. Şehirlerini daha iyi hâle getirmek için çok uzun bir süreç ve çabaları olmuştur. Fakat Güney'dekiler uzun bir süre kolonyal yönetim altında kalmışlar ve şehirlerini uzun süre kendileri yönetmemiş, şehirleri çok daha uzaktan başka bir yerden yönetilmiştir. Diğer bir nokta ise, para ile ilgilidir. Yoksul ülkelerde, -tabii para her şey değil ama- şehri daha doğru düzgün yönetmek için para önemli bir unsurdur. Üçüncü bir neden ise, yolsuz-

luk ile ilgilidir. Birçok kişinin rahatlıkla kabul edeceği üzere Güneyde kentsel yolsuzluk oldukça ciddi bir sorundur. Yolsuzluk, belediye başkanlığı, şehir/belediye meclisi düzeyinde yaygındır. Burada para doğru adreslere gitmemektedir. Dördüncüsü ise, koordinasyonla ilgilidir. Şehrin daha işlevsel olarak çalışabilmesi için koordinasyon oldukça önemlidir. Bir hiyerarşi olmak zorundadır. Birçok hükümet organı arasında bir koordinasyon olmak zorundadır. Fakat Güney ülkelerinde kolonyalizmin mirası olarak ciddi bir koordinasyon sorunu vardır. Kolonyalistler birbiri ile çatışan birçok kurum inşa ettiler. Birçok farklı kurumun varlığı ise doğal olarak kurumlar arası anlaşmazlığa ve çıkar çatışmalarına neden olmaktadır. Bir kurum bir şey yaparken, diğer kurum başka bir şey, diğeri bambaşka bir şey yapıyor. Tüm bunlar yapılırken kurumların arasında herhangi bir koordinasyon sağlanmıyor. Dahası bu kurumlar, koordinasyon da sağlamak istemiyor. Çünkü yapılan işi, baştaki kişi -belediye başkanı ya da başkan- kendisinin yaptığını göstermek istiyor. Toparlayacak olursak; koordinasyon eksikliği, para eksikliği, kentsel yönetimde tecrübe eksikliği gibi unsurların sonucu olarak Güney şehirlerinde görünüme yönelik sorunlar vardır. Bu sorunların bir kısmı kültür ile ilgili ama burada bunun ne kadar kültür ile ilgili olduğunu gerçekten bilmiyorum. Kültürü suçlamanın ise oldukça kolay olduğunu biliyorum.

• *Mesela Dresden ya da Varşova gibi kentlere bakıldığında -ki bunlar İkinci Dünya Savaşı'nda tamamen yıkılmıştı ve sonra yeniden inşa edildi.*

• *Evet bu şehirler tamamen yıkıldı ve nasıl ise öyle inşa edildiler.*

• *Belki İstanbul'da görmüşsünüzdür. Süleymaniye ya da Sultanahmet civarında...*

• *Evet, buralarda bazı yerler yeniden yapılırken çok da dikkatli yapılmıyor. Evet haklısınız. Birçok Müslüman ülkede tarihe yeteri kadar saygı gösterilmiyor. Tarihi binalara, eski tarz binalara yeteri kadar değer verilmiyor. Burada bir modernite açlığı var. Fakat modernite henüz yeteri kadar bilinmiyor. Ancak insanlarda modernite açlığı var. Bu bir problem: "istiyorum ama sahip değilim". Fakat sahip olmadığımı istemek*

bazen iyi olmayabiliyor. Türkiye’de Mısır’da ya da Fas’ta aslında böyle bir şey olmaktadır. Oysa Avrupa’da bunun tam tersi olmaktadır. Avrupa’nın tarihî seyri daha farklı bir süreç takip etmiş; Avrupa 1920’lerde ve 1930’larda yeni binalar inşa etmiş daha sonra savaş gelmiş ve bu binalar tahrip olmuş. Savaş sonrasında ise artık şehirleri yok olmuş. Sonra bu tahrip olmuş Ortaçağ’dan kalma binaları restore etmeye, yeniden inşa etmeye başladılar. Tekrar dönüp baktığımızda, burada, bu çalışmaların bir kimlik inşa etme ile ilgili bir mücadele olduğu görülmektedir: Geçmişte ne isem o olmak istiyorum!

• *Türkiye’de başka yerlerde de görüldüğü üzere, kentsel dönüşüm projeleri birçok soruna neden olmakta; çünkü yapılan binalar, daha önce gecekonduda tek katlı evlerinde yaşayanların alışık olmadığı yüksek katlı binalar, daha önceki yerleşim yerlerinden oldukça uzaklar. Peki, biz bu insanların kültürel yapısını korumak ya da onların kültürel ortamlarını bozmadan devam ettirmek için neler yapabiliriz?*

• Benim bu konudaki tutumum şu: kültürü koruyamazsın. Eğer kültür kendini yok etmek isterse kendini yok eder; bir şey yapamazsın. Bir plancı ya da politikacı olarak kültürü koruyamazsın. Sadece insanları bilgilendirmeye çalışırsın, neyin kaybolmaya başladığı konusunda farkındalık oluşturmaya çalışırsın. Eğer kendi kendini koruma çabası yoksa hiçbir şey yapamazsın. Burada herkesin bu kültürel yapıyı koruması konusunda bir bilinci olmalı. Mesela dünkü seminerde göstermeye çalışmıştım, Afganistan’da Bamiyan’daki Buda heykelleri. Bunlar şimdiye kadar inşa edilmiş en büyük Buda heykelleri. 40 metre uzunluğunda. Afganistan, ister ortodoks ister fundemantalist bir hükümet olsun, 15 yüzyıl boyunca heykeller oradaydılar. Daha sonra muhafazakâr Taliban hükümeti bunların artık değerli olmadığına karar verdi ve sonrasında heykelleri yok ettiler. Bu bize ne anlatmaktadır? Bazen insanların sahip oldukları şeylerin farkına varmadıklarını göstermektedir. Sahip oldukları konusunda insanları eğitmek, bu tecrübelerin ne olduğunu göstermek oldukça önemli bir tecrübedir. Bu bazen çalışır bazen de çalışmayabilir. Taliban’da bu böyle oldu. Taliban, heykelleri put olarak tanımladı ve İslâm’a aykırı olduğunu söyledi -ki bu doğru değil. Bu onların inancı ve sonrasında bu heykelleri yok ettiler. Burada tekrar kültürü koruma ko-

nusuna dönecek olursak; eğer ki kültür kendini yok etme eğilimindeyse kimse kültürü koruyamaz. Yapılacak şey konu hakkında halkı bilgilendirmek.

- *Sorularım sona erdi. Bize zaman ayırdığınız için tekrar çok teşekkür ederim.*
- Ben teşekkür ederim.

Nezar AlSayyad: Berkeley Üniversitesi'nde Mimarlık, Planlama, Kentsel Tasarım ve Kent Tarihi bölümlerinde profesör olarak çalışmaktadır. Buna ilaveten, Ortadoğu Çalışmaları Merkezi'nin ve Uluslararası Geleneksel Çevre Çalışmaları Derneği'nin başkanıdır. AlSayyad, kolonyalizm, kimlik, mimarlık, İslâm mimarisi, turizm, gelenek, kentleşme, kentsel tasarım, kent tarihi ve çevre konularında birçok kitap yazmıştır. AlSayyad çeşitli alanlarda birçok eğitimci, kitap ve onur ödülleri almıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı, Getty Grant Program, Graham Vakfı, the Pioneer American Society kitap ödülü, the American Institute of Architects Education Honors. Buna ilaveten, AlSayyad Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Mısır'da profesyonel mimar olarak çalışmıştır. Ayrıca, AlSayyad, kent, kentleşme ve kent tarihi üzerine birçok kitap yazmıştır. *Cairo: Histories of a City* (2011), *The Fundamentalist City?* (2010), *Cinematic Urbanism* (2006), *Consuming Tradition, Manufacturing Heritage* (2000) yazdığı kitaplardan bazılarıdır.